

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 378

van **EMMILY TALPE**

datum: 14 februari 2020

aan **HILDE CREVITS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

Stadslandbouw - Projecten

Meer en meer vindt het concept stadslandbouw ingang in Vlaamse steden. Vaak kadert dit als onderdeel in een lokale voedselstrategie. Stadslandbouw heeft echter 1001 gezichten en is daarom niet makkelijk te definiëren. Het kan gaan om verschillende modellen en actoren (particulieren, coöperaties...), verschillende productietypes (volle grond, op daken, in kelders, containers, op terrassen, kleine percelen...), verschillende technieken en productievormen (serres, terrasbouw, LED-technologie...) en verschillende vermarktingsvormen (zelfpluk, verdeling via coöperaties, boerenmarkten...). Dit maakt het meteen ook een stuk moeilijker om een eenduidig beleid uit te tekenen. Stadslandbouw is dus voor een groot stuk maatwerk.

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is er momenteel naar schatting een areaal van ongeveer 250 hectare dat wordt aangewend voor stadslandbouw. Het aantal actoren dat in stadslandbouw werkt is in de periode 2015-2018 verdubbeld van 16 naar 32 en groeit nog steeds.

1. a) Hoe groot is het areaal in Vlaanderen dat wordt aangewend voor stadslandbouw?
b) Hoe groot is het aantal actoren dat in stadslandbouw actief is?

Graag een overzicht voor Vlaanderen in het algemeen en voor Antwerpen, Gent en de Vlaamse centrumsteden.

2. Welke Vlaamse steden en gemeenten hebben momenteel een lokale voedselstrategie?
3. Welke Vlaamse steden en gemeenten passen momenteel concepten van stadslandbouw toe?
4. Hoeveel projecten rond stadslandbouw hebben tevens een expliciete educatieve functie als onderdeel van het project?
5. a) Welke projecten rond stadslandbouw situeren zich geheel of gedeeltelijk in de sociale economie (arbeidszorg, maatwerk...)?
b) Hoeveel werkgelegenheid biedt elk project?
6. a) Hoeveel aanvragen voor VLIF-steun (VLIF: Vlaams Landbouwinvesteringsfonds) werden ingediend voor stadslandbouwprojecten sinds 2015?
b) Hoeveel van die aanvragen werden geselecteerd?

- c) Hoeveel van die geselecteerde aanvragen werden goedgekeurd?
 - d) Hoeveel bedroeg de totale steun die aan de goedgekeurde aanvragen werd toegekend?
7. a) Werd er reeds uitgebreid onderzoek naar stadslandbouw in Vlaanderen verricht door onderzoeksinstituten zoals het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO)?
- Zo ja, welke studies werden hierover verricht? Wat waren de belangrijkste conclusies?
- b) Staan er nog nieuwe onderzoeksopdrachten op stapel?
- Zo ja, welke?
8. a) Welke proefprojecten rond stadslandbouw zijn er momenteel in Vlaanderen aan de gang of werden het afgelopen jaar gefinaliseerd?
- b) Wie zijn de initiatiefnemers?
- c) Wat is hun precieze opzet?
- d) Wat is hun vooropgestelde realisatiedatum?
-

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Hilde Crevits (378), Zuhair Demir (374)

HILDE CREVITS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 378 van 14 februari 2020

van **EMMILY TALPE**

1. De diensten van de Vlaamse overheid beschikken niet over deze gegevens. De federale kruispuntbank van ondernemingen bevat geen aparte code voor stadslandbouwondernemingen.
2. Eind 2019 deed het aanspreekpunt Lokale Voedselstrategie van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) een bevraging bij de Vlaamse gemeenten. In één op vijf gemeenten die geantwoord hebben (n=189), is al sprake van een lokale voedselstrategie met allerlei maatregelen. Tabel 1 (in bijlage) geeft een overzicht van steden en gemeenten die aangegeven hebben te beschikken over een Voedselstrategie.
Meer dan de helft van de gemeenten, die geantwoord hebben, wil de komende jaren inzetten op lokaal voedselbeleid. Het gaat dan om het stimuleren van een lokaal voedselproces zonder al te veel tussenstappen, het promoten van gezonde voeding en het vermijden van voedselverlies.
3. Tabellen 2, 3 en 4 in bijlage geven een overzicht van gemeenten die verschillende concepten van stadslandbouw toepassen:
 - Stadslandbouw (Tabel 2);
 - Korte keten (Tabel 3);
 - Samentuinen, volkstuinen en buurttuinen (Tabel 4).
4. We beschikken niet over een overzicht van het aantal projecten die een expliciet educatieve functie hebben.
5. a. Er is geen totaal overzicht van alle projecten rond stadslandbouw die zich richten op sociale economie. De VVSG verzamelde de voorbije jaren volgende initiatieven:
 - Pastorietuin Kortemark
 - Ganzenhof Avelgem
 - Het spilvarken Gent
 - Buurtfruit Gent
 - Maasmoesem Dilsem Stokkem
 - Stadsakker Tienen
 - Stadsboerderij Turnhout
 - Le Collier Jardin Antwerpen

Tabel 5 in bijlage geeft een overzicht van de gemeenten die in de VVSG bevraging van eind 2019 aangaven te werken aan sociale initiatieven rond voeding.

- b. De diensten van de Vlaamse overheid beschikken niet over een overzicht van de werkgelegenheid die deze projecten bieden.
6. De diensten van de Vlaamse overheid beschikken niet over deze informatie.
7. a. In 2015 voerde het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) een onderzoek naar [stad-land relaties](#) tussen de Brusselse agglomeratie en het Pajottenland in het kader van de gebiedswerking 'Beleidsplan Ruimte Vlaanderen'. Het concept van

stadslandbouw vormde één van de strategieën om stad en land met elkaar te verbinden.

In de periode 2012–2017 liepen de [Pilotprojecten Productieve Landschappen](#) waarvoor het Instituut voor Landbouw- en Visserij-onderzoek (ILVO) de projectregie op zich nam. In vijf cases werden verschillende vormen van stadslandbouw in of aan de rand van de stad onderzocht. Verschillende van de cases zijn daadwerkelijk in uitvoering.

In 2018 onderzocht ILVO in een expertenopdracht wat het concept van [stedelijke landbouwparken](#) voor de Vlaamse context zou kunnen betekenen. Op basis van een benchmarking werden verschillende modellen uitgewerkt. De voornaamste conclusies waren dat multifunctionele voedsellandschappen in de (semi-)publieke ruimte een belangrijke rol kunnen spelen om zowel de open ruimte te beschermen als de voedselproducerende rol ervan te behouden.

De rapporten zijn terug te vinden op website van INBO en ILVO.

Bijlage 2 bevat een overzicht van onderzoeksprojecten van het ILVO die een raakvlak hebben met het thema stadslandbouw.

Op basis van deze studies kan geconcludeerd worden dat het voor stadslandbouwprojecten, in de huidige logica van het stedelijk functioneren, heel moeilijk is om spontaan te ontstaan of om economisch concurrentieel te worden. Meerdere projecten worden na enkele jaren stopgezet. Daarnaast worden volgende knelpunten gedetecteerd:

- de beschikbaarheid van fysieke ruimte is cruciaal. De tijdelijke beschikbaarheid van ruimte en grond is een aanzienlijk knelpunt voor ontwikkelingskansen van stadslandbouwinitiatieven. Het tijdelijk beschikbaar stellen van grond of het eenmalig toekennen van een subsidie vormen in die zin vaak geen structurele oplossing;
- logistiek is een belangrijke barrière in de verdere ontwikkeling van stadslandbouwprojecten. ILVO ziet meer succesvolle projecten in omgevingen waar overheid of andere actoren (bv. NGO's) actief faciliteren of structureel participeren/ondersteunen.

Stadslandbouwprojecten bieden voordelen op volgende vlakken:

- Deze projecten zoeken verbinding met allerlei actoren en sectoren buiten de landbouw en creëren zo een sociale, culturele, en educatieve meerwaarde. Zo denken we bijvoorbeeld aan projecten die inzetten op educatie. Stadsbewoners worden terug in contact gebracht met voedselproductie. Anderzijds reiken ook heel wat projecten de hand naar groepen die het maatschappelijk moeilijk hebben (mensen in armoede of met een bepaalde psychische problematiek).
- Alternatieve voedselinitiatieven blijken over een grote veranderingskracht te beschikken door onconventionele keuzes te maken en (her)verbindingen te ontwikkelen. Ze zoeken naar connecties met andere actoren en sectoren waardoor ze synergiën ontwikkelen. Synergiën zijn in feite nieuwe eigenschappen of ontwikkelingspaden die voortkomen uit samenwerkingsverbanden. Alternatieve voedingsinitiatieven ontwikkelen een grote diversiteit aan sociale culturele en materiële verbindingen zoals het koppelen van kunst aan voeding, het werken met vrijwilligers, het oogsten van publiek groen, enz. De strategieën die deze alternatieve initiatieven volgen kunnen inspirerend zijn voor conventionele landbouwbedrijven, ook buiten de stad. Stadslandbouw gaat niet enkel om hoogtechnologische projecten in de binnenstad. Heel wat steden hebben in de rand nog een aantal "conventionele" landbouwers. Het is belangrijk ook oog te hebben voor hun noden en op zoek te gaan naar mogelijke synergiën. Deze gebieden vormen vaak nog de laatste open ruimtes in een oprukkend stedelijk weefsel. Deze landbouwgebieden kunnen zeker een betekenis hebben die verder gaat dan voedselproductie (klimaatbuffers, ontspanningsruimte, educatie, ...) Deze landbouwers voelen zich

echter vaak onder druk gezet en niet gehoord in 'het stadslandbouwverhaal' van steden en gemeentes.

De belangrijkste conclusie uit deze studies is dat steden en gemeenten een heel belangrijke rol spelen in het ondersteunen van stadslandbouw, en dat deze ondersteuning in sterke mate bepaalt welke kansen stadslandbouw krijgt in een bepaalde stad.

- b. Binnen het beleidsdomein Omgeving wordt op dit moment in de schoot van het Open Ruimte Platform verder onderzocht hoe het concept van voedsellandschappen kan geconcretiseerd worden in Vlaanderen. Voedsellandschappen zijn een creatieve manier om de agrarische open ruimte te beschermen waar hij onder druk staat en beroepslandbouw als belangrijkste beheerder van die open ruimte in verstedelijkt gebied nieuwe perspectieven te bieden. Het betrekken van de stedeling of het verduidelijken dat landbouwproductie ook stedelijke noden vervult – zoals toegang tot voedsel maar ook ruimte voor biodiversiteit, zorg, ontspanning, sociaal contact en andere – maken er deel van uit. De vragen behelzen zowel een milieu-ruimtelijk, een economisch als een procesmatig aspect en zullen in de loop van 2020 via praktijkcases verder worden onderzocht.

Binnen het beleidsdomein Landbouw & Visserij staan volgende nieuwe onderzoeksprojecten op stapel:

- in januari 2020 startte het H2020 project Foodshift2030. Met dit project willen 31 Europese partners een ambitieuze, door burgers gedreven, transitie lanceren binnen de Europese voedingssystemen. Die transitie moet leiden tot circulaire systemen met een lage koolstofafdruk. In negen steden, waaronder Oostende, worden accelerator-labs opgericht. Elk accelerator-lab heeft een innovatiefocus en zal acties ondernemen om bestaande innovaties met betrekking tot voedselsystemen te laten groeien, ze te combineren en ze op te schalen. De focus ligt op technologische ontwikkeling en maatschappelijke inpasbaarheid. In Oostende zal worden gewerkt aan de operationalisering van een landbouwpark, met aandacht voor o.a. voedselverspilling, stadslandbouw, korte keten en voeding afkomstig uit de zee. ILVO is een van de hoofdparters binnen dit project. www.foodshift2030.eu;
- in het kader van het Marie Curie-project 'Recoms' wordt gewerkt aan een doctoraat waarbij de stedelijke voedselstrategie van een 17-tal middelgrote Europese steden onder de loep genomen wordt. Daarbij wordt gefocust op sociale aspecten en doelstellingen van deze strategieën en de mate waarin steden er ook effectief in slagen hun beleid naar acties op het terrein door te vertalen. De onderzoekster hoopt hierbij een tool te ontwikkelen die steden kunnen gebruiken om een zelfevaluatie van hun voedselstrategie te maken;
- in april 2020 organiseert ILVO een inspiratiereis naar New York voor een aantal richtinggevende figuren in de Vlaamse landbouw en ruimtelijke planningswereld. Hiermee wil ILVO mee de brug slaan tussen de werelden van stedenbouw en landbouw. We willen constructieve discussies stimuleren over toekomstperspectieven van Vlaanderen als duurzame stedelijke en voedselproducerende regio. De aanleiding voor deze reis vinden we in de tentoonstelling "Countryside, the future". Deze tentoonstelling werd opgezet door Rem Koolhaas, befaamd architect en stichter van het gerenommeerde ontwerp- en onderzoeksbureau OMA en AMO en professor aan Harvard GSD. (<https://www.guggenheim.org/exhibition/countryside>)

8. Tabellen 1–5 in bijlage 1 geven een overzicht van lopende projecten en initiatieven in Vlaanderen rond stadslandbouw. Er zijn geen bijkomende gegevens ter beschikking.

BIJLAGEN

1. [Tabellen 1 t/m 5 met overzichten van gemeenten met een voedselstrategie \(Tabel 1\); van gemeenten die werken rond stadslandbouw \(Tabel 2\); rond korte keten \(Tabel 3\); rond samentuinen, volkstuinen en buurttuinen \(Tabel 4\); en rond sociale initiatieven in verband met voeding \(Tabel 5\)](#)
2. [Overzicht van onderzoeksprojecten die een raakvlak hebben met het thema stadslandbouw uitgevoerd door het ILVO](#)